

Allerunderdanigst Indberetning til Hans Majestæt Kongen angaaende Sprogforholdene i Slesvig. *)

Åf Nis Hanssen.

~~~~~
Allernaadigste Konge!

Intet har smigret mig mere og Intet har opfyldt mit Sind og Hjærte med større Glæde, end Deres Majestæts Opfordring til mig at forfatte og til Deres Majestæt at indlevere en tro, nøiagtig og sandfærdig Skildring af de

---

*) Udgiveren har fået en Afskrift af denne Beretning af en god Ven af Nis Hanssen, som i 1865 fik den overladt af Forfatteren til fri Afbenyttelse. Afskriften er skreven med Nis Hanssens Hånd og er sandsynligvis det oprindelige Udkast til Indberetningen, hvad bl. a. de mangelfulde Citater tyder på. Indberetningen har Interesse og Værd, som Bidrag til det danske Sprogs Historie i Sønderjylland. Den viser, hvor mådeholdent Danskhedens ivrigste Talsmænd optrådte i Fyrreerne, hvor beskedne Fordringer de stillede selv i fortrolige Indberetninger til Kongen. Det er ikke af Vejen, at de sønderjydske Føreres Mådehold i Sprogkampen konstateres endnu en Gang i vor Tid, da Preusserne til Side sætter alle Hensyn til det danske Folkesprog i Nordslesvig, da det tyske Sprog er bleven indført som Undervisningsprog til Kongeåen, mens man ansætter Lærere og Lærerinder, som ikke har det ringeste Kjendskab til Børnenes Modersmål i rent danskstalende Egne, (f. E. Broager, Avnbøl og Ullerup i Sundeved). Derfor har jeg udgivet Indberetningen. H. P. Hanssen-Nørremølle.

slesvigske Sprogforhold. Først og fremmest troer jeg, at jeg bør gjøre Rede for, hvorfra jeg har det Kjendskab til den omtalte Gjenstand, jeg i det følgende vil søge at godtgjøre. Jeg havde allerede fyldt mit tyvende Aar, da jeg forlod Bondestanden for at begynde mine Studier; jeg interesserede mig allerede da for Sprogforholdene, fordi Bønderne tidt kom til mig, der havde lært lidt mere Tydsk end de fleste andre Bøndersønner, for at faa de tydske Skrivelser fra Embedsmændene forklarede; og jeg benyttede derfor mine Ferier i de seks Aar, jeg tilbragte paa Latinskolen i Haderslev (denne Skole var og er aldeles tydsk) til at gennemrejse de forskjellige Egne af Slesvig. For to Aar siden traadte jeg efter Anmodning af Hr. General-Krigskommissær Riegels i Spidsen for „Foreningen til Udbredelse af dansk Læsning i den dansktalende Del af Hertugdømmet Slesvig“, og har ved en udbredt Korrespondance deels seet mine Reiseoptegnelser stadfæstede, deels forøgede ved paalidelige Mænds Udsagn. Det er derfor ikke blot mine egne men ogsaa andre stedkyndige Mænds Meninger, jeg i de følgende Blade vover at forelægge for Deres Majestæt i det Haab, at derved nogen om og kun svag Lysning udspredes over de forvirrede Sprogforhold i min Fødeprovinds.

A. Om Sprogforholdene paa Landet.

Her maa først den Sandhed udtales, at der ingen Steds i Hertugdømmet Slesvig findes dansk Kirke- og Skolesprog, hvor Folkesproget ikke tillige er dansk; derimod gives der over halvtredsindstyve Sogne, som have tydsk Kirke- og Skolesprog, skjønt Folkesproget er dansk eller en med Dansk nærbeslægtet frisisk Dialekt.

Det er vigtigt, at denne Sandhed udtales og fastholdes, fordi vi saa ofte høre Skrig over det tydske Sprogs Til-sidesættelse.

a. I de Distrikter, hvor dansk Kirke- og Skolesprog bestaaer ved Siden af dansk Folkesprog og hvor dansk Rets- og Embedssprog enten nu allerede er indført*) eller snart vil blive det, bestaaer altsaa en naturlig Tingenes Orden, og jeg vil blot for Oversigtens Skyld nævne disse Distrikter: 1, Haderslev, 2, Aabenraa, 3, Lygumkloster, 4, Sønderborg, 5, Nordborg Amt med Ærø, 6, af Tønder Amt Lundtoft, Slaugs, Højer og det halve Tønder Herred 7, det augustenborgske Godsdistrikt og 8, de fleste Godser i andet Angler Godsdistrikt. Med Hensyn til denne i Flademaal største Del af Slesvig er Intet videre at bemærke, end at der i Landsbyen Kliple, formodentlig efter Foranstaltning af de i Sognet liggende Godser Søgaard og Aarøft, hver tredie Søndag prædiktes tydsk, hvorved Sangen efter Behag er tydsk eller dansk. Da hele Sognet, maaskee med Undtagelse af nogle enkelte Arbejdere og Domestiker paa de nævnte Herregaarde er aldeles dansk, saa maa denne tydske Gudstjeneste især i en Landsbykirke vistnok ansees for overflødig og forstyrrende, og det tydske Sprog burde vistnok jo før jo hellere forstumme i denne danske Kirke og i denne aldeles danske Menigheds Midte.

Hvad nu Indførelsen af dansk Retssprog efter Deres Majestæts allerhøieste Reskript af 14. Mai 1840 angaaer, da har jeg udaf Almuens Midte vel havt de hundrede Breve, hvori Degne, Skolelærere og Bønder udtale deres Glæde og Taknemmelighed for den trufne Foranstaltning. Og som et Eksempel blandt de mange vil jeg anføre, hvad

*) Reskriptet af 14. Maj 1840.

Udg. Anm.

en oplyst og dygtig Bonde, Hans Jespersen i Nustrup i Haderslev Amt tilskrev mig under 15. Septbr. 1840: „Forordningen om dansk Retssprog er enhver Landmand særdeles kjærkommen, da næsten Ingen i vor Egn forstaaer Tydsk. Jeg selv har i min Ungdom lært noget Tydsk i Skolen og paa Reiser som Kniplingskræmmer, saa at naar Dommen bliver oplæst, kan jeg nogenlunde begribe, hvilken af Parterne der har vundet, men den allerstørste Deel maa først henvende sig til deres Sagfører derom. Det Tydsk og Latin derimod, som opramses i Retten, kan jeg med al Nøiagtighed ei fatte, saa at det altid maa have daarlige Følger for den, som bliver indviklet i Proces, men formodentlig til Sagførerens Fordeel. Jeg for min Part kan ligesaa lidt fatte det, som naar jeg vilde gaae paa en Komedie, hvor Skuespillerens Rolle var engelsk, som jeg ei kan noget af.“ — Bondens Mistillid til de mere Dannede og til hans Foresatte, der ogsaa udtaler sig i dette Brev, vil bedst hæves ved Deres Majestæts allerhøieste Foranstaltning, især naar der ogsaa i Hertugdømmerne indførtes Forligelses-Kommissioner, der i Danmark har baaret saa herlige Frugter. Og fandtes denne Indretning nødvendig i Danmark, hvor en nedarvet national Lovgivning var til Stede, hvor meget mere maa den da ansees derfor i Hertugdømmerne, hvor den forviklede „deutsch-römisch-canonisch“ Ret aabner en altfor vid Mark for Advokaternes Klopfægter-Kunster. At „Schleswig-Holstein“ er Advokaternes forjættede Land, der flyder med Mælk og Honning, derom vidner deres umaadelige Antal.*)

---

*) Hertugdømmerne havde på den Tid 237 Advokater, mens Nørrejylland samtidig kun havde 50 og hele Kongeriget med Kjøbenhavn ialt kun 200. Det var en sørgelig Følge af det tyske Retssprog. Udg. Anm.

b. Vigtigst er det Distrikt, hvor der endnu tales en god dansk Folkedialekt, men Kirke- og Skolesproget er tydsk. Da jeg netop er født lige ved Grænsen af denne Egn, har jeg havt den bedste Leilighed til at iagttage Følgerne af dette unaturlige Forhold. Men det glæder mig, at jeg kan støtte min egen Erfaring til erfarne og dygtige Mænds Vidnesbyrd, som de paa min Opfordring have tilstillet mig. Saaledes skriver den ærværdige Pastor Jensen*) i Bov, og hans Erfaring er over 30 Aar gammel: „Skjøndt der her i Aarhundreder, ligesom og i de sydlige og vestlige Nabosogne er blevet prædiker Tydsk i Kirkerne og Børneundervisningen meddeelt paa tydsk i Skolerne, saa har det danske Folkesprog dog derved ikke kunnet fortrænges, hver Mand taler endnu helst Dansk, og kun nogle faae kunne udtrykke deres Tanker forstaaeligt paa tydsk, hvortil de ogsaa kun bekvemme sig, naar Nødvendigheden byder at forlade Modersmaalet. Vel er det sandt, at Kundskab i det tydske Sprog har udvidet sig ved den forbedrede Skoleundervisning men endnu etc.“

En anden ligesaa hæderlig Mand, Pastor Feddersen i Nørre-Hagsted i Flensborg Amt, tilskriver mig følgende:

---

*) Pastor Jensen i Bov var en af de få Præster af den sønderjydske Gejstlighed, som i de Dage udmærkede sig ved at værne om det danske Sprog. Han forrettede efter sine Sogneboeres Ønske kirkelige Handlinger på deres danske Modersmål og underviste endog Børnene i Dansk hver Onsdag og Lørdag Eftermiddag. Herved vakte han imidlertid det slesvig-holstenske Kancellis Forbitrelse, og han fik strængt Pålæg om ikke at bruge det danske Sprog fra Prædikestolen i Fremtiden. Det var under Christian VIII. Regering; men Døden skånede den gamle Mand for den Ydmygelse, som det måtte være for ham at skulle afslå den danske Befolknings Bønner om at tale til dem i deres Modersmål.

„Naar vi her blot havde frit Valg mellem Tydsk og Dansk naar begge Sprog blot vare ligeberettigede etc.*)

En tredie Præst i disse Egne, Pastor Christjansen**)

Medelby, Kjær Herred, Tønder Amt, meddeeler mig følgende Oplysninger: „Jeg behøver ikke etc.“

*) Det er meget beklageligt at Nis Hanssens Citater af hans Hjemmelmænds Skrivelser ikke er fuldstændige, og da især, hvad Pastor Feddersen angår. Det er interessant, at han endnu i 1841 anføres til Forsvar for det danske Sprog af en af Danskhedens Forkæmpere i Sønderjylland, thi han udmærkede sig ellers ikke som Pastor Jensen i Bov ved at værne om det. Pastor Feddersen var tvært imod én af de slesvigske Præster, der i 1846 vitterlig afgav falske Beretninger om Sprogforholdene. Endnu den Dag i Dag er det en Undtagelse at finde tysk talende Familier i Nørre-Hagsted, om end Beboerne i den sidste halve Menneskealder er kommen stærkt ind på den gamle Uskik i at tale tysk til Småbørnene, men desuagtet skrev Pastor Feddersen 1846 i en af Amtmand Warnstedt afæsket Erklæring at ikke engang $\frac{1}{100}$ men kun $\frac{1}{177}$ af Befolkningen var dansk, (se isøvrigt Allen: Det danske Sprogs Historie II S. 366.) Det var på samme, Tid at Pastor Jensens Efterfølger i Bov Sogn, Præsten Andreas Hansen (død som Hovedpræst i Broager 1885), afgav den Erklæring at Forholdet mellem Danske og Tyske i Bov Sogn var som 1--64!

Udg. Anm.

***) Pastor Christjansen i Medelby hørte til de hæderlige Undtagelser. I det 18. Årh. var der bleven prædiket Dansk i Sognet, men hans Formand havde kun prædiket Tysk, nagtet alle Sognets Beboere paa Degnen og en fra Bredsted indvandret Enke nær talte Dansk. 1837 tiltrådte Christjansen Embedet, og, siger han 1846 i en Indberetning til hans Foresatte: „bald nach meinem Amtsantritt hieselbst, ward vielfach mir der Wunsch geäussert, ich möchte, wie seit alten Zeiten herkömmlich gewesen, mitunter Dänisch predigen; ich überzeugte mich bald, wie sehr es Noth thue, dass diesem Wunsche nachgegeben werde.“ Christjansen prædikede derefter frivillig Dansk hver fjerde Søndag.

Udg. Anm.

Omendskjøndt jeg har besøgt hver en By, hvor disse Mænd virke, og jeg fra min tidligste Ungdom har kjendt Forholdene ligesaa nøie som de, saa glæder det mig dog særdeles, at kunne støtte min personlige Anskuelse til saa erfarne Mænds paa Opfordring meddeelte og upartiske Mening. Omfanget af den Egn, hvor der ved Siden af tydsk Kirke- og Skolesprog endnu tales en god dansk Almuedialekt, hvoraf jeg i Rasks Morskabslæsning har meddeelt Prøver til offentlig Bedømmelse, indbefatter følgende Herreder og Sogne:

I. Hele Kjær Herred i Tønder Amt med Sognene: 1, Sønder-Lygom, 2, Hundrup, 3, Braderup, 4, Klægsbøl, 5, Læk, 6, Stedesand, 7, Enge, 8, Medelby, 9, Karlum, 10, Ladelund. Herved maa bemærkes, at i Erkjendelse af Almuens Danskhed holdes i de fem af disse Sogne, Medelby, Braderup, Karlum, Ladelund og Lygom hver fjerde Søndag en dansk Gudstjeneste; men ogsaa dette er aldeles afhængig af den Tilfældighed, om vedkommende Præst seer sig i Stand dertil. Saaledes er den danske Gudstjeneste ophørt i Hundrup, men indført i Medelby. Dernæst findes nogle faae Byer i det sydvestlige Hjørne af Herredet, hvor endnu en frisisk Dialekt tales, nemlig i Enge Sogn; den vestlige Del af Stedesand Sogn og i tvende Byer af Læk Sogn. Denne frisiske Dialekt er imidlertid saaledes gennemtrængt af danske Elementer, og disse Friser ere ved deres daglige Samkvem med Dansktalende langt mere kyndige i det danske end i det tydske Sprog, saa der ikke er den mindste Nødvendighed forhaanden til at unddrage disse Byer den Forandring, der maatte findes gavnlig for det øvrige Herred.

II. Tre Sogne i Omegnen af Tønder, nemlig: 11, Ud-

bjerg, 12, Avntoft, 13, Nykirke. Det lille Tønder Herred bestaaer af tre Sogne: Abild, Tønder Landmenighed og Udbjerg. De tvende første have dansk Kirke- og Skolesprog og alene det sidste tydsk, omendskjøndt det vilde være en Umulighed at skjælné imellem Beboernes Tunge-
maal, der i Udbjerg er ligesaa godt Dansk som i Abild, hvor der aldrig høres tydsk Tale. Avntoft, som ligger ved Siden af Udbjerg er ligeledes aldeles dansk. I Nykirke er derimod en Rest af Frisisk tilbage, men det ovenfor bemærkede gjælder ogsaa her.

III. Hele Vie Herred i Flensborg Amt med Sognene: 14, Bov, 15, Valsbøl, 16, Handved, 17, Nørre-Hagsted, 18, Store-Vie, 19, Vanderup. Hvor god en dansk Dialekt her tales vil jeg efter Beretning af Pastor Feddersen i Nørre-Hagsted, bevise ved et Par Sætninger. Han har meddeelt mig Lignelsen om den forlorne Søn i sit Sogns Dialekt: „En Mandj haj to Sønner, aa den yngest a dem søj te æ Faer: gi mæ Faer, dend Del a e Goj, te der hørr mæ te, aa han skøvt æ Gods æmeld dem. Aa int mandne Dav deretter saanked den yngest Søn olt Sit sammel aa drov urrenlands te et Landj laant væk, aa fortær der sit Gods i et øssele Løvnet etc.“ Det vil heraf sees, at det Sprog her tales er en god dansk Almuedialekt.

IV. Hele Uggel Herred i Flensborg Amt med Sognene: 20, Jørl, 21, Eggebæk, 22, Siversted, 23, Oversø, 24, Store Solt und 25, Lille Solt. Om de tre sydligste af disse Sogne Eggebæk, Jørl og Siverstedt siger vel Dr. Jensen, Præst i Gelting i sin kirkelige Statistik: „Sie lassen immer mehr vom Dänischen ab, und diese sowie Oeversee, werden immer mehr deutsch werden, je mehr

die Rücksicht auf die Schulunterricht und dieser selbst ihren Einfluss üben.“ Det er omtrent sandt med Hensyn til Fremtiden, men da jeg for tre Aar siden besøgte denne Egn var Almuesproget aldeles dansk og det har i disse tre Aar ikke kunnet forandre sig meget.

V. Af Bredsted Amt de to store Gæstsogne 26, Joldelund og 27, Fjoldelund (tydsk Viöl). Om disse siger Dr. Jensen, der i det hele viser sig som en sandhedskjærlig og upartisk Mand: „Viöl, überhaupt fest am Althergebrachten hängend, ist noch mehr dänisch als die Uggel Harde; in Joldelund sind wenige, die deutsch sprechen können, und die Kinder können nichts als Dänisch, wenn sie zur Schule kommen.“

At det vilde være et stort Fremskridt i Folkeundervisningen og Almuens Oplysning, hvis i disse 27 Sogne jo før jo hellere Modersmaalet indførtes i Kirker og Skoler, er udenfor al Tvivl. Men det er alligevel ligesaa utvivlsomt, at en Regjeringsforanstaltning, der gik ud herpaa, vilde hos mange modtages med største Uvillie. Vanen udøver over alle Mennesker, dog især over den lavere Almue, en meget stor Indflydelse, og i det foreliggende Tilfælde saa meget mere, fordi den understøttes af Almuens tydskdannede Foresatte, der af ganske naturlige Grunde have Forkjærlighed for det tydske Sprog og den deri erhvervede Dannelselse. Men uden Frygt for store Bevægelser kunde Elementarundervisningen paabydes i det danske Sprog, medens de ældre Børn beholdt tydsk Sprog til Enden af deres Skolegang. Ønskeligt maatte det ogsaa altid være, at de større og dueligere Børn vedbleve at lære noget Tydsk, hvorfor de have saa ofte og saa nødvendig Brug. I Kirken kunde i de første ti Aar dansk og tydsk Guds-tjeneste afveksle hveranden Søndag og siden den tydske

enten ganske ophæves eller indskrænkes. Fortræffeligt ytrer sig den omtalte tydske Præst Dr. Jensen om den nuværende Tingenes Orden i den ovennævnte Egn: „Wo das Dänische Volkssprache war, da wäre es doch wohl besser gewesen etc.“*) Til nøiere Oversigt vedlægges Sprogkortet af Koch i Haderslev, hvorpaa jeg har understreget de af mig som dansk betegnede 27 Sogne med Blaåt.

c. Endelig bør det Distrikt omtales, hvor Folkesproget endnu er stærkt gennemtrængt af danske Elementer, hvilket Distrikt altsaa bør danne en naturlig Overgang til det tydske Sproggebet. Her maa igjen adskilles to Grændser, næmlig 1, hvor det danske Folkesprog gaaer over i det tydske, og 2, hvor Dansk og Frisisk støder sammen. Til den førstnævnte henhører hele Angel øst for Uggel Herred, mellem Flensborgfjord og Slien til Kjøbstaden Slesvig og mod Vesten fra denne By Sognene: St. Michaelis, Treja, Olderup og Svesing til Husum, saaledes at de i lige Linje liggende Sogne Mildsted, Ostenfeldt, Hollingstedt og Haddeby forblev uberørt af det danske Sprog. Til den sidstnævnte hører hele det frisiske Distrikt fra Husum langs Vesterhavet til Højer og paa Øerne Sild, Før og Amrum. At det Danske i denne Egn maatte læres ved Siden af det Tydske synes ønskeligt i mere end een Henseende. Baade paa Østsiden i Angel og paa Øerne i Vesterhavet bestaaer en stor Del af Befolkningen af Søfolk, der afgiver Mandskab for den danske Handels- og Krigsflaade. At danske Søfolk lære Dansk, vil af alle erkjendes for gavnligt. Saaledes har jeg ogsaa i Vinter sendt danske Bøger lige

---

*) Sammenlign: „Versuch einer kirchlichen Statistik des Herzogthums Schleswig, von H. N. A. Jensen, Dr. phil. Side 28.

til Slien og i disse Dage modtaget Brev fra en Skolelærer i Kappel Sogn, der i en Række af Aar har givet Undervisning i Dansk i sin Skole. Han ytrer sig paa følgende Maade: — — — — —

Hos Friserne bør man ønske, at det danske Sprog bliver det herskende nordfra lige til Husum, fordi hele Egnen paa Gæsten jævnsides med denne frisiske Marskegn er aldeles dansk i Sprog, Sæder og Levemaade. Men Friserne er et stolt og djærvt Folkefærd, og derfor maa man aldrig ønske nogen pludselig Forandring paatvungen dem, og det meste bør vistnok overlades til Tidens Virkninger. Det er øiensynligt, at det frisiske Almuesprog, som ingen Literatur har at støtte sig til, Aar for Aar trænges tilbage af det danske. Og saaledes kunne nu de ovenfor nævnte 3 Sogne Nykirke, Stedesand og Enge ansees for danske, hvilket om faae Aar ogsaa vil være Tilfældet med Rodenæs og Klangsbøl. Dette med Hensyn til Sprogforholdene paa Landet, jeg gaaer nu over til at omtale Kjøbstæderne og Flækkerne. —

B. Om Sprogforholdene i Kjøbstæderne og Flækkerne.

Iblandt Kjøbstæderne er Ærøskjøbing den eneste, der har dansk Kirke- og Skolesprog og nu tillige dansk Rets- og Embedssprog; iblandt Flækkerne Marstal paa Ærø, Nordborg paa Als og Højer i Tønder Amt. Her er især Flækken Nordborg, der tæller omtrent 1200 Indbyggere mærkværdig og af Vigtighed, fordi her den tydske Guds-tjeneste 1820 ophørte, og fordi her det danske Sprog er Grundsproget i Skolen, hvor det tydske Sprog ligesom i Kjøbstadsskolerne i Danmark kun læres i enkelte særskilte

Timer. Og indtil Dr. Steffens har begyndt at ophidse Borgerne imod Alt, hvad der tyder hen paa Danmark, har man aldrig hørt Klage over denne Forandring. Dette er det bedste Bevis for, at en Forandring ogsaa er mulig paa andre lignende Steder. Denne Forandring vil med hvert Aar vise sig som mere og mere nødvendig. Skulle Kjøbstæderne og Flækkerne i de dansktalende Egne ikke vedblive at være Planteskoler for et Parti, der udstrøer Tvedragtens Sæd iblandt Borgerne og Bønderne, ved idelig at prædike Korstog mod dansk Sprog og danske Statsindretninger, saa bør Folkeskolerne i de dansktalende Kjøbstæder og Flækker undergaae den Forandring, at Dansk bliver Grundlaget for Undervisningen, og Tydsk kun læres som fremmed Sprog. Herhen høre Kjøbstæderne Haderslev, Aabenraa, Sønderborg og Tønder. At denne Forandring lader sig realisere sees i Haderslev, hvor omtrent en tredie Del af Byen, der henhører til Gammelhaderslev Kirke, har dansk Kirke og Skolesprog. Flækkerne Augustenborg, Graasteen, Lygumkloster og Læk ere under samme Vilkaar, blot at Lygumkloster allerede har dansk Skolesprog og kun en tydsk Prædiken en Gang maanedlig, der rigtignok er temmelig overflødig.

Det er vist, at Avtoriteterne i disse Byer tilligemed en heel Deel af Borgerskabet ville modsætte sig ethvert Skridt til at indføre en naturlig Tingenes Orden, da den Mening er vidt udbredt og dybt rodfæstet i Gemytterne, at det tydske Sprog langt bedre end det danske er skikket til at give Dannelse og Kundskab. Men det er ligesaa vist, at den antydede Forandring er nødvendig for at Reskriptet af 14. Maj 1840 kan komme til at ytre den

heldbringende Indflydelse, som Deres Majestæt har tilsigtet ved dets Emanation.

Hvilken skadelig Indflydelse den tyske Undervisning udøver, især paa den lavere Almues Oplysning og sædelige Forædling i disse Byer falder i Øinene, og Børnene af samme Klasse paa Landet er derfor bedre oplærte end i disse Kjøbstæder og Flækker. Med Hensyn hertil kan jeg ikke undlade at anføre nogle Ord af et Brev, som jeg under 18. Marts 1841 modtog fra min Broder, en simpel men forstandig Bonde: „Jeg havde forleden en Samtale med to Tønderaner om det danske Sprog, hvilket de reent forkastede, og vilde blot have Tydsk. Jeg spurgte dem om, hvem der skulde forklare deres Børn det tyske Sprog saalænge paa Dansk, til de fik Begreb derom. De sagde: det skulde Skolelæreren. Men jeg sagde: naar Skolelærerne vare blot tyske, som de ønskede, saa holdt jeg det langt vanskeligere for dem, end naar de vare danske og kunde tale med Børnene og forklare dem, hvad der lærtes. Derpaa fik jeg til Svar, at en Skolelærer skulde kunne saa meget. Derfor, min Broder, kan Du være overbeviist om, at den største Del af Børnene i Tønder ere meget vankundige i deres Religion og gaa i Dvale i Henseende til deres Oplysning i deres Kristendom. Er det derfor muligt at faa dette forandret, da vilde vor elskede Konge med Tiden høste Tak og Velsignelse deraf, omendskjøndt han for nærværende just ikke er indskreven i vore tyske Herrers Bønnebog.“ — Jeg har i denne vigtige Sag altid indhentet mine Erfaringer og Oplysninger i Almuens egen Midte, og der gives næppe nogen Sag, hvor Avtoriteternes Erklæringer bør have mindre Indflydelse end i den foreliggende. Derfor kan jeg ikke undlade til

Slutning i dybeste Underdanighed at opfordre deres Majestæt til at udnævne en Kommission, der nærmere paa Stedet kunde undersøge Forholdene, da jeg ikke vil smigre mig med, at mine iøvrigt troværdige Skildringer kunne fyldestgøre Deres Majestæt med Hensyn til mulige Foranstaltninger. Professor Paulsen i Kiel og den før omtalte Pastor Jensen i Gelting vilde fremfor Andre egne sig til at tage Sæde i en saadan Kommission.

Kjøbenhavn, d. 29. April 1841.

Allerunderdanigst

Nis Hanssen,
cand. theol.
